

Terug- en vooruitblik op evoluties in het brede culturele veld en het politieke landschap

Ontwikkelingen in bestuur en beleid

- de politieke verhoudingen in het land zijn gekend...
- de politiek wijst naar rechts en polariseert
- dubbele beweging, schijnbaar tegenstrijdig:
 - minder overheid bijv. koppensnellerij in administraties/apparaat
 - meer overheids: zichtbaar in instrumentalisering, eenzijdige beheersovereenkomsten, verplichte fusies = vooral meer controle en meer beheersing
- worsteling met maatschappelijke uitdagingen: superdiversiteit, klimaatverandering, gezonde leefomgeving, betaalbare sociale zekerheid, globalisering = nieuwe breuklijnen in de samenleving
- (nieuwe) ideologische spanningen sterker zichtbaar dan voorbije decennia; oude niet verdwenen

- geen grondige beleidsantwoorden: gevat tussen gisteren en morgen
- uitdagingen aangaan zonder bijkomende middelen is onmogelijk: maar belastingen groot taboe, ook bij links – nood aan verschuiving van lasten op arbeid naar transport, vervuiling, kapitaal en vermogen maar geen consensus; = solidaire samenleving zit op haar tandvlees, de rand van het haalbare bereikt?
- steeds diepere kloof tussen haves en have's not: armoede, werkloosheid versus arbeidstekorten enz.

De toestand is ernstig maar niet hopeloos: de ontwikkelingen in cultuur- en Jeugdbeleid

- Cultuur- en kunstenbeleid sterk liberaal geïnspireerd: de markt rukt op, de overheid trekt zich terug
- Nationalisme zet druk via identitair debat, zet druk op ontwikkelingen rond diversiteit
- Stagnering/achteruitgang van financiële ondersteuning
- Preferentie voor de canon (grote instellingen)
- Kleine ruimte voor de marge, innovatie en avant-garde
- Mainstreaming van werking voor doelgroepen – afbouw democratisering cultuur
- Band met gemeentebesturen doorgeknipt
- Toenemende politisering
- De grootste uitdaging een superdivers landschap
- Verouderde infrastructuur (niet aangepast en niet duurzaam)

Democratisering van Kunst en Cultuur – te verbreden naar participatie (aan de samenleving) – onder druk: van collectieve naar individuele verantwoordelijkheid

- Vlaams cultuurbeleid historisch gebouwd op democratisering toegang tot cultuur (sinds jaren '70)
- Belang van cultuurparticipatie nog steeds aanwezig, maar geraakt wel op de achtergrond
- Specifieke inspanningen naar doelgroepen afgebouwd (bijv. Participatiedecreet uitgekleeft)
- Mainstreaming ipv verbijzonderen: leidt naar versnippering en onbeheersbaarheid; betekent ontkenning van de structurele oorzaken van maatschappelijke problemen
- Lokale besturen grote opdracht (lokaal jeugd- en cultuurwerk, bijv. jeugdhuisen, verenigingen, cultuurcentra, maar ook bibliotheken), maar losgelaten

- Volksverheffing / emancipatie / empowerment geraakt uit beeld
- Wie niet mee is, heeft het aan zichzelf te wijten

De moeizame tocht naar een superdiversiteit

- Helaas, er is dominant een teruggrijpen naar een monoculturele mythe (cf. Martha Nussbaum: homogeniteit en culturele assimilatie overheersten altijd in Europa)
- Nationalisme steekt de kop op, sterk in Vlaanderen: voorstanders van de monoculturele mythe beklemtonen de nood aan een gemeenschappelijke cultuur ifv samenhang
- Nieuwkomers houden hun cultuur best privé en erkennen deemoedig de dominante publieke cultuur: je wordt pas burger als je de dominante cultuur omarmt
- Tegenkracht in progressieve kringen, o.a. kunsten- en cultuursector bepleiten zelf superdiversiteit
- maar stap naar realiteit is lang en moeizaam; soms krampachtig, soms weerbarstig; erkenning van culturele vrijheid is noodzakelijk
- Nood aan erkenning van waarde en ontwikkelingskansen voor niet-

Westerse cultuuruitingen

- Politiek belijdt lippendienst, maar zet niet door

Het lokale speelveld ligt open

- Tweedeling in cultuur- en jeugd- en sportbeleid:
 - enerzijds: centralistisch beleid voor kunsten, erfgoed en sociaal-cultureel werk voor landelijk jeugdwerk
 - anderzijds: lokaal cultuurbeleid (ook jeugdbeleid) historisch sterk in spreiding, presentatie en participatie (nabijheid)
- Maar decreten en subsidiëring (80 miljoen euro voor Cultuur, iets minder voor Jeugd) afgeschaft (band tussen Vlaams en lokaal beleid doorgeknipt ipv versterkt)
- Rol provincies afgebouwd: niet meer bevoegd voor jeugd, sport en cultuur; overgenomen gemeenten en Vlaams niveau; vervangen door centralistisch Vlaams niveau ipv van regionaal (streek) niveau
- Nood aan samenwerking en afstemming tussen bestuursniveaus

Autonomie van kunst en cultuur onder druk

- Autonome cultuur bracht culturele rijkdom – autonoom Jeugdwerk bracht veel empowerment, gemeenschapsvorming en plezier
- In aangrenzende sectoren toename beheersingsmechanismes van de overheid (beheersovereenkomsten) zeker op waardegeladen terreinen = bedreiging voor autonomie en dreigende nieuwe feodaliteit
- Omkadering en reflectie onder druk: bovenbouw Cultuur (steunpunten hervormd, minder middelen), cultuurcentra, participatie...
- Toenemende politisering in raden van bestuur van grote instellingen
- Beoordeling door experts in waardegeladen sectoren – als minst slechte systeem – tekort aan experten en zwakke ondersteuning door overheid (administratie)

Beperkte financiële middelen, austerity en stagnatie (Cultuur en middelen. Hoger of lager?)

- Klein onderdeel Vlaamse begroting, Cultuur is amper 1,18% van het budget, Jeugd nog veel kleiner
- Besparingen sinds 2012, diepste punt in 2016 (minus 11%)
- Voorzichtig herstel: 519 miljoen euro voor geheel van cultuur
- Maar, met toepassing van de gezondheidsindex (actuele waarde budget) is cultuurbudget nog niet terug op niveau van 2009
- Grote instellingen minder besparingen dan kleine organisaties en projecten (duidelijke politieke keuze)
- Projectmiddelen zowat 10,2 miljoen euro = 5,3% van de structurele subsidies
- lat altijd hoger gelegd qua normen (meer modules, meer activiteiten, ...): leidt tot gedwongen schaalvergroting

Leve de markt

- Marktfalen als uitgangsprincipe staat onder druk = ondersteunen van waardevolle (culturele) initiatieven/organisaties/personen/verenigingen die niet leefbaar zijn zonder ondersteuning
- Visie op corrigerende, faciliterende overheid lijkt langzaam te vervagen...; kunsten worden herleid tot marktproducten
- Suggestie (door overheid en deel van de politiek) van falend ondernemerschap in culturele sectoren
- Kunstenorganisaties moeten hogere eigen inkomsten verwerven (20% van uitgaven)
- Implementatie instrumentarium van de markt: Cultuurbank (microkredieten voor risicofinanciering), de kunstkoopregeling, de tax-shelter, Cultuurloket – Angelsaksisch model?
- Vooral tax-shelter: fiscaal instrument (vennootschapsbelasting

omgezet in steun aan cultuurproductie) opbrengstmodel voor vennootschappen

- Tax-shelter vooral voor (semi-)commerciële cultuur – ontsnapt aan artistieke beoordeling
- Arbeidsmarkt van de kunsten is in hoge mate projectmatig werk: eigen initiatief, opdrachten van korte duur, verschillende jobs naast elkaar – uit financiële noodzaak – vooral les geven
- Lage lonen en inkomens: mediaan bedraagt 25.600 per jaar – sociale zekerheid problematisch

En de politiek, die trekt zich terug

- Langzame maar opvallende gedragsverandering van de Vlaamse overheid: een aftakelend geloof in het belang van een bloeiend cultuurleven en een zo actief mogelijke participatie van de burgers, als cruciale bouwsteen van een 'samen'leving.
- Nee, kunst en cultuur blijken geen essentie meer, wel franje, slagroom, en de kers op de taart
- Vlaamse overheid treedt systematisch, gestaag maar onverbiddelijk terug, vanuit het adagium dat het via de vrije markt ook allemaal kan; in lijn van de heersende liberaal-conservatieve doctrine
- De minister van Cultuur en Jeugd is een backbencher: de laatste minister in rangorde, cultuur & C° vergleden naar het B-elftal van de politiek en het budget
- In jeugdwerk misschien iets minder duidelijk: zie doelstellingen als iedereen moet kunnen participeren, inzetten op het toegankelijk

maken van het jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbaren en jongeren van buitenlandse herkomst; voorzichtig of doorzettend?

- Inzet op cultuur voor en door de jongeren? Echt?
- Beleidsparticipatie: zie tegenstrijdigheid doel Gatz “Vlaanderen ontwikkelt en hanteert strategieën om beleidsparticipatie te verhogen” versus krimp inspraak in decreet Lokaal Bestuur = allemaal ongeloofwaardig
- Integraal jeugdbeleid en verbreding jeugdbeleid via coördinerend minister?: zie JKP (moeizaam traject), Kinderrechten, GAS-beleid; eerder regressie dan vooruitgang

Bovenaan geplande vormen van ondersteuning

- landelijke instrumenten, decentraal in te zetten; tendens is eerder centralisme dan autonomie versterken
- Jeugdinformatie – Kindvriendelijke gemeente – Buitenspeeldag
- Jeugdmonitor
- Algemene (technische) ondersteuning: jeugdverblijfcentra, masterplan Bivakplaatsen, brandveiligheid jeugdlokalen, kampeermateriaal – niet ter discussie, integendeel, maar traag
- ontwikkeling bovenlokale/intergemeentelijke structuren: toch ook top-down?
- Positie Ambassade en autoriteit Vlaamse Jeugdraad?

De overheid zelf is het noorden kwijt

- administratie (Departement): vreemde hervorming, bureaucratisering, grotere afstand, minder betrokkenheid, slechte digitalisering, zwakke monitoring
- geen eigen afdeling Jeugd meer (ook niet Cultuur...); toont tendens geen 'vak'specialisten maar multi-inzetbare ambtelijke generalisten die makkelijk inwisselbaar zijn
- zwakke ondersteuning beoordelingscommissies en gelijkaardige instrumenten – omdat administratie eigenlijk wil overnemen
- uniformisering van de regelgeving = bestuurlijk motief, niet ingegeven door diversiteit van het veld
- toenemende machtsstrijd tussen Departement - bovenbouw (steunpuntachtigen) – kabinet (politieke niveau) op basis van argumenten als effectiviteit en efficiëntie; macht verschuift naar Departement (minister grijpt niet in...)